

Oponentský posudek bakalářské práce

Alena Mikolášková: České překlady básní Endre Adyho

Práce je rozdělena do několika celků. Nejprve nastiňuje výchozí maďarský (literární, společenský a politický) kontext básnickovy doby, poté přistupuje k charakteristice Adyho tvorby a následně se zaměřuje na překlady českého výboru *Sám s mořem*.

V první kapitole (Adyho doba, život a dílo) uvedený literární kontext bohužel nezmiňuje, že se i v maďarském prostředí již před nástupem Adyho a časopisu *Nyugat* uplatňovaly určité moderní tendence (maďarská literární historie např. mluví o přípravné fázi *Nyugatu*). V maďarské literatuře (v próze i v poezii) poslední třetiny 19. století se prosazují jak moderní témata, tak nové přístupy (impresionismus, symbolismus, secese, naturalismus ad.). Z hlediska dalšího literárního vývoje sehráli důležitou roli např. básníci János Vajda, Gyula Reviczky a Jenő Komjáthy, z časopisů konce a přelomu století pak zejména *A Hét*, *Magyar Génusz*, *Figyelő*, *Szerda*. Toto byly důležité impulsy a faktory, na něž Ady i autoři *Nyugatu* navazovali, a které umožňují lépe pochopit Adyho význam a místo v maďarské literatuře.

Každé zjednodušení a zobecnění s sebou nese nebezpečí, že se stane zavádějícím a zkreslujícím tvrzením (např. „Po období jistého útlumu v maďarské literatuře, kdy hlavní roli hrály romány určené pro konzervativně smýšlející džentry...“, s. 8; „Vedle Bálinta Balassiho je Ady jedním z nejvýznamnějších maďarských básníků o Bohu.“ – s. 18). Uvedené příklady postrádají alespoň základní kontext či stručné vysvětlení.

Druhá kapitola přináší charakteristiku básnickovy tvorby, jeho stylu a upozorňuje na složitost, specifčnost a kompoziční propojenost básnických symbolů u Adyho.

Na tuto kapitolu navazuje třetí, stěžejní část práce. Mikolášková vychází ze sbírky *Sám s mořem* a – jak píše – „Překlad Kamila Bednáře a Ladislava Hradského není prvním pokusem představit Adyho českým čtenářům“ (s. 27). Jaké byly ony dřívější pokusy však neuvádí. Domnívám se, že stručná informace o dalších českých překladech by v této práci měla být uvedena.

Následně autorka vyzdvihuje důležitost zachování původní kompozice sbírek, upozorňuje na jejich tematické rozdělení, na vzájemnou propojenost / provázanost motivů a témat. Z rozboru vyplývá, že narušení kompozice s sebou nejednou přináší výrazné sémantické změny v básnickově symbolice.

Další faktor, který vede k významovým posunům v jednotlivých básních, spatřuje diplomantka jak v častém rozšiřování a doplňování původního významu, tak i v tendenci opačné. V některých případech naopak překlady původní sémantický záběr zužují a konkretizují. Z českých překladů se rovněž částečně vytrácí pro Adyho typické opakování slov a slovních výrazů. Naopak se v těchto transláttech setkáváme nejednou s archaickými, patetickými či expresivními výrazy, zatímco originál používá výrazy neutrální. (Tato forma „obohacení“ není v česko-maďarské relaci ojedinělá, podobná řešení nacházíme např. i

v překladech Petófiho poezie.) Mezi rozebíranými básněmi ukazuje autorka i případy překladatelsky těžko řešitelné, které vyplývají z odlišností obou jazyků (např. absence mluvnických rodů v maďarštině).

Z hlediska teorie překladu považuji následující tvrzení za problematická, neboť se tu mísí různé přístupy a pohledy („To kterak básník působí na čtenáře ve svém jazyku, musí být zachováno i v překladu.“ – s. 26; „Většina Adyho revolučních básní vyznívá v češtině jinak než v originále. Vysvětluju si to jedině dobou, kdy překlady vznikly, tedy 60. léta 20. století.“ – s. 27; „Otázka, nakolik může Ady současného čtenáře oslovit: Pro současné čtenáře je to spíše odraz doby a například pro historiky dobrý materiál pro lepší pochopení tehdejších poměrů.“ – s. 31; „... český čtenář nemá ono historické (společenské, politické) povědomí, citové pouto k daným událostem - S těmito věcmi si nemůže poradit ani sebelepší překladatel, a pokud přeci ano, nemohly už by se básně v češtině odkazovat do maďarské historie a popisovat společenskou situaci začátku 20. století. Ale byl by to pak Ady?“ – s. 33).

Vzhledem k tomu, že se jedná o poměrně obsáhlé (a závažné) otázky teorie překladu, uvedu stručně jen několik aspektů: Je třeba rozlišit např. tendenční úpravy překladu od obecně vzaté přítomnosti překladu v cílovém (cizím) prostředí. Překlad bude vzhledem k mnoha dalším faktorům i při své věrnosti vždy působit na cílového čtenáře „jinak“. Otázka reálií a dobového kontextu je do jisté míry řešitelná doslovem, poznámkami apod., tím se však „jinakost“ zcela neodstraní. Záleží na přístupu k překladu: filologický s přiblížením výchozího kontextu, nebo přístup zaměřený na cíl a účel, jaký má překlad v cílovém prostředí zastávat. K poznámce o „dobrém materiálu pro historiky“ z literárně teoretického hlediska jen tolik, že se jedná o literární texty se svými specifiky, vytvářející svou vlastní fiktivní realitu.

Z filologického hlediska považuji za důležité zmínit nedůsledné uvádění originálů názvů (někde je naopak uveden pouze originál bez českého překladu), chybějící označení citovaného pramene (s. 20), v případě některých citací není zřejmé, kdo je autorem překladu. U překladu na s. 19. bych navrhovala spíše toto řešení: „ani pro sebe, ani pro jiného, snad pro pěkné vzkříšení“.

Poněkud závažnější jsou místy závažné gramatické chyby (cyklus – s. 22, vidět – s. 30, shoda podmětu s přísudkem – s. 21, 34) či stylistická rozkolísanost (spousta /lidí, básní/, je jednou nohou v hrobě – s. 17, táhne se celým dílem - 41), výraz „díky něčemu“ v negativně myšleném kontextu (díky válce – s. 19, 32, 40).

I přes uvedené výtky se domnívám, že stěžejní 3. kapitola přináší důležité poznatky nejen o charakteristice konkrétních překladů, ale též poskytuje českému zájemci informaci o specifických rysech Adyho tvorby.

Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji klasifikaci: dobře.

29. 8. 2013

Simona Kolmanová, Ph.D.